

Nr 273

Av herr Ullsten m. fl., *angående statsbidrag till politiska partier.*

(Lika lydande med motion nr 218 i Första kammaren)

Det svenska samhället har en i grundlag skyddad rätt för var och en att bilda politiska partier och garanterar även på annat sätt rätten för olika meningsriktningar att komma till uttryck. Denna garanti är emellertid på så sätt »passiv» som den överlåter åt medborgarna själva att svara för de tekniska och ekonomiska resurser som krävs för att den fria opinionsbildningen skall kunna utövas. Vi bortser här från den betydelse för fri opinionsbildning som samhällets kulturstödjande politik i vissa avseenden har, liksom från radions och televisionens tilltagande betydelse för den offentliga debatten, en betydelse som väsentligt skulle öka med rätt till fri konkurrens på detta område. De politiska partierna är emellertid för sin verksamhet helt beroende av bidrag från de enskilda medlemmarna, från fackföreningar eller ideella organisationer och från näringslivet.

I den allmänna debatten har vid flera tillfällen väckts tanken att samhället medverkar till att förbättra villkoren för en effektiv politik genom ett ekonomiskt stöd till de politiska partierna. Framför allt två skäl för en sådan åtgärd har anförts. Det ena är att man därigenom skulle begränsa eller helt avskaffa risker för att partierna blir beroende av sina bidragsgivare. Även om dessa farhågor hittills inte besannats anses det att risken inte kan helt avlägsnas. Det andra skälet är att inkomsterna för de partier som bygger hela sin ekonomi på frivilliga bidrag blir ojämna och oftast otillräckliga, vilket allvarligt begränsar partiernas möjligheter att nå ut till väljarna. Dessutom försvåras eller omöjliggöres långsiktig planering.

Statsbidrag i olika stor omfattning till politisk verksamhet förekommer både i Sverige och i andra demokratier. I huvudsak tre ändamål för vilka stöd utgår kan urskiljas; partigruppernas och de enskilda ledamöternas arbete i parlamenten, de politiska partiernas allmänna verksamhet samt verksamheten inom till partierna anslutna studie- och ungdomsorganisationer. I det förstnämnda hänseendet svarar staten i de allra flesta demokratier för ett ganska avsevärt stöd både med kontanta bidrag och i form av arbetsutrustning. Den svenska riksdagen torde i det avseendet vara ett av de sämst ställda parlamenten. I en särskild fyrpartimotion till årets riksdag har förslag väckts om statliga åtgärder till förbättring av riksdagsledamöternas och riksdagsgruppernas arbetsvillkor.

Den enda demokrati som såvitt vi vet lämnar direkt stöd till *partiernas allmänna verksamhet* är Västtyskland. Sedan 1959 utgår där statsbidrag till alla i förbundsdagen representerade partier. Bidragsbeloppen utgår i förhållande till

antalet förbundsdagsplatser, men med ett för alla partier lika grundbidrag i botten. År 1964 anslogs totalt ca 40 miljoner D-mark i statsbidrag till de politiska partierna.

I Sverige utgår från och med förra året bidrag även till de politiska ungdoms- och studentförbundens politiska verksamhet. Dessutom betalar staten numera tryckningen av partiernas valsedlar. För övrigt kan nämnas att författningsutredningen enhälligt föreslagit att statsbidrag skall ges till de i riksdagens utskott representerade partiernas gruppkanslier.

Flera invändningar brukar anföras mot att staten skall bidra till de politiska partiernas allmänna verksamhet. Många menar t. ex. att statsbidragen skulle göra partierna beroende av staten och att deras fria ställning därigenom skulle gå förlorad. Man brukar hävda att det är otillfredsställande att skattebetalarna skall tvingas vara med och betala propagandan för politiska uppfattningar som de själva inte delar. Dessutom varnar man för risken att en riksdagsmajoritet genom manipulationer med bidragsreglerna skulle kunna tillskansa sig ekonomiska fördelar på övriga partiers bekostnad, eller den vägen rent av omöjliggöra andra partiers fortsatta verksamhet. Ett annat skäl mot statliga bidrag av större omfattning är att möjligen ett parti kan *dessutom* erhålla stora bidrag, t. ex. från fackliga organisationer, och att i så fall de andra partiernas konkurrensläge försämras — relativt sett — samt att den politiska propagandan undergår en allmän utvidgning av kostnadskrävande slag.

Enligt vår mening är dessa invändningar och farhågor överdrivna. Vi är övertygade om att den svenska väljarkåren skulle reagera kraftigt mot det eller de partier som på det antydda sättet skulle försöka beskära motståndarpartiernas resurser och arbetsmöjligheter. Sådana försök skulle helt enkelt inte löna sig. Dessutom kan riskerna begränsas genom att bidragsreglerna skrives in i grundlagen. Beträffande talet om eventuell motvilja från skattebetalarnas sida räcker det med att hänvisa till att man i en demokrati allmänt respekterar majoritetsbeslut, även när dessa leder till att skattemedel används för ändamål som den enskilde skattebetalaren ogillar.

Vi vill med detta inte ha sagt att alla invändningar mot statsbidrag till partierna utan vidare kan avvisas. Mycket kommer an på hur bidragssystemet utformas. Skall systemet vara renodlat proportionellt, eller bygga på grundbidrag plus en proportionell »tilläggsdel»? Enligt vilka grunder skall en eventuell proportionalitet beräknas; skall väljarantalet eller antalet platser i riksdagen — eventuellt även i de kommunala församlingarna — vara avgörande?

Ett grundläggande krav måste naturligtvis uppfyllas: bidragen får inte vara förenade med några villkor för hur pengarna skall användas. Detta måste vara en sak för de bidragsberättigade partierna att själva avgöra. Det är också angeläget att man finner en konstruktion som undanröjer tolkningstvister om hur stora bidrag som skall utgå till de olika partierna.

Dessa frågor bör nu utredas av en statlig kommitté, innan de svenska statsmakterna tar slutlig ställning. Vi vill föreslå att en sådan tillsättes. Den bör

ges parlamentarisk förankring. Dess uppgift skall vara att utifrån principen att eventuella statsbidrag till partierna skall vara villkorslösa lägga fram alternativ av bidragssystem. Frågor som bör belysas är under vilka förhållanden ett parti är bidragsberättigat, hur bidragen skall vara konstruerade för att inte påverka partistrukturen, hur man skall undvika att reglerna missbrukas för partitaktiska syften etc.

Med stöd av ovanstående hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en utredning tillsättes med uppgift att redovisa skälen för och mot statsbidrag till politiska partier och att utarbeta alternativa system för sådana bidrag.

Stockholm den 26 januari 1965

Ola Ullsten

Mac P. Hamrin
i Kalmar

Elias Jönsson
i Ingemarsgården

Ingemar Mundebo

Sigvard Larsson

Nr 274

Av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomér*, *angående arvodena till förmyndare och överförmyndare.*

(Lika lydande med motion nr 223 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1965

Bengt Börjesson
i Falköping

David Gomér